

PANEVĖŽIO MIESTO GYDYTOJŲ POŽIŪRIS Į FARMACIJOS SPECIALISTO IR GYDYTOJO BENDRADARBIAVIMĄ

Gytis Palšauskas¹, Jurgita Daukšienė^{1,2}, Edita Kizevičienė¹, Romualda Gaurylienė¹

¹*Kauno kolegijos Medicinos fakultetas*, ²*Lietuvos sveikatos mokslų universiteto
Medicinos akademijos Farmacijos fakultetas*

Raktažodžiai: farmacijos specialistai, gydytojai, tarp-profesinis bendradarbiavimas, farmacinė rūpyba.

Santrauka

Tarpprofesinis bendradarbiavimas yra bendravimo ir sprendimų priėmimo procesas, siekiant bendro tikslo. Pagrindinis bendradarbiavimo medicinoje tikslas yra kuo geriau patenkinti pacientų gerovės bei sveikatos poreikius. Gydytojų ir farmacijos specialistų bendradarbiavimas pacientų gerovei – esminė diegiamos farmacinės rūpybos sąlyga. Todėl be galo svarbu žinoti esamą sveikatinimo specialistų bendradarbiavimo būklę. Šio mokslinio tyrimo tikslas - išsiaiškinti Panevėžio miesto farmacijos specialistų ir gydytojų bendradarbiavimo ypatumus. Tyrimui atlikti pasirinktas kiekybinis struktūrizuotas apklausos metodas. Empirinis tyrimas „Farmacijos specialisto ir gydytojo bendradarbiavimas“ buvo vykdomas Panevėžyje nuo 2014-03-01 iki 2014-05-16. Apklausos anketos pateko į 6-ių Panevėžio miesto klinikų ir 2-jų poliklinikų gydytojų rankas. Išanalizavus gautus rezultatus paaiškėjo gydytojų požiūris į tarpprofesinį bendradarbiavimą tarp farmacijos specialistų ir gydytojų kaip į neatsiejamą sveikatos priežiūros dalį. Tačiau Panevėžio miesto gydytojų tarpprofesinio bendradarbiavimo patirtis silpna. Farmacijos specialisto poreikį kasdienėje praktikoje gydytojai įvertino patenkinamai.

Įvadas

Tarpprofesinis bendradarbiavimas yra bendravimo ir sprendimų priėmimo procesas, siekiant bendro tikslo. Pagrindinis bendradarbiavimo medicinoje tikslas yra kuo geriau patenkinti pacientų gerovės bei sveikatos poreikius.

Pasaulio sveikatos organizacija apibrėžia, jog tarpprofesinis bendradarbiavimas vyksta tuomet kai „Daug sveikatos priežiūros darbuotojų iš įvairių profesinių sričių dirba kartu su pacientais, šeimomis, globėjais ir bendruomenė-

mis tam, kad teiktų aukščiausios kokybės priežiūrą“ [1]. Kad teiktų veiksmingą, į pacientą orientuotą sveikatos priežiūrą, šeimos gydytojai neišvengiamai turi bendradarbiauti su kitais sveikatos ir socialinės priežiūros paslaugų tiekėjais. Kanadoje tai yra ypač svarbu, nes ten yra padidėjęs sergamumas lėtinėmis ligomis [2].

Farmacijos specialistų ir gydytojų bendradarbiavimas reglamentuojamas - „Vaistinininko ir gydytojo bendradarbiavimo tikslas - siekti užtikrinti gyventojų ir visos visuomenės sveikatą“ [3]. Mokslinė literatūra [4,1] byloja, jog JAV, Kanados, Didžiosios Britanijos ir Australijos farmacijos specialistų ir gydytojų bendradarbiavimas – išvystyta ir įprasta sveikatos priežiūros dalis.

Farmacijos specialistų ir gydytojų bendradarbiavimu grįstos sąveikos idėją suformulavo Tarptautinė farmacijos federacija „Good Pharmacy Practise“ nuostatuose, kurie perkelti ir į LR teisės aktus [5, 13], kuriuose įtvirtinta farmacijos specialistų ir gydytojų bendradarbiavimo būtinybė.

Lietuvos Respublikos teisinėje bazėje vienintelis teisės aktas, reglamentuojantis vaistinininko ir gydytojo bendradarbiavimą, yra Geros vaistinių praktikos nuostatai, kuriuose pateiktas toks apibrėžimas: „Farmacinė rūpyba - tai gydytojo, vaistinininko ir gyventojų bendradarbiavimas, siekiant nustatyti ir išspręsti visas su vaistinių preparatų vartojimu susijusias sveikatos problemas. Tai nuolatinis vaistinių preparatų vartojimo kokybės gerinimo procesas“ [3].

2011 metais atlikus tyrimą, buvo priimta išvada, kad Lietuvos pacientų organizacijų vadovų nuomone, glaudesnė farmacijos specialistų ir gydytojų profesiniu bendradarbiavimu grįsta sąveika, orientuota į individualios situacijos vertinimą ir problemų sprendimą, labiau tenkintų pacientų lūkesčius. Lūkesčių analizė atskleidė pageidavimą, kad gydytojas ir farmacijos specialistas kartu siektų efektyvaus ir racionalaus gydymo už mažiausią įmanomą kainą [6].

V.Peičiaus ir S.Grincevičienės [7] atliktame tyrime pasiskelbta, kad tarpprofesinis vaistinininko, teikiančio farmacinę paslaugą, ir gydytojo bendradarbiavimas įgyja vis didesnę reikšmę užtikrinant kokybišką ir paciento sveikatai efek-

tyvias sveikatos priežiūros paslaugas. Tokio bendradarbiavimo turinys, iniciatyva evoliucionuoja priklausomai nuo kintamo visuomenės lūkesčių atitinkamų profesijų jurisdikcijų atžvilgiu. Mokslininkai išsiaiškino, jog kintant farmacinę paslaugą teikiančių vaistininų motyvacijai ir savi-monei, tarpprofesinis bendradarbiavimas tampa reikšmin-gu veiksmu, plečiančiu farmacijos specialisto jurisdikciją ir įteisinančiu aiškiai apibrėžtas vaistininco funkcijas svei-katos priežiūros grandyje bei etinę ir teisinę atsakomybę.

Jau 2015 m LR teisės aktuose numatyti svarbūs pakeiti-mai, reglamentuojantys Farmacinės rūpybos paslaugų plė-trą [3,5]. Šalyse, kur įdiegta farmacinės rūpybos sistema, atlikti tyrimai rodo, kad gydytojų ir farmacijos specialistų bendradarbiavimas duoda teigiamų rezultatų gydant lėtinė-mis ligomis sergančius pacientus, siekiant išvengti vaistų paskyrimo klaidų. Teigiami pacientų priežiūros rezultatai padeda pagerinti pacientų sveikatą bei reguliuoti jų gydy-

mo kaštus. Norint pasiekti didesnę visuomenės vaistinėse dirbančių farmacijos specialistų ir gydytojų bendradarbia-vimą, pirmiausia reikia išsiaiškinti jų požiūrį į esamą situ-aciją, lūkesčius bei sunkumus, su kuriais susiduriama. Iki šiol Lietuvoje nėra atlikta daug mokslinių tyrimų specia-listų ir gydytojų bendradarbiavimo tema. Esami tyrimai [6-8,10] apžvelgia farmacijos specialistų patirtį dėl esamo ar galimo bendradarbiavimo. Tačiau gydytojų apklausų ne-buvo atlikta.

Darbo tikslas: išsiaiškinti Panevėžio miesto farmacijos specialistų ir gydytojų bendradarbiavimo ypatumus.

Tyrimo medžiaga ir metodas

Tyrimas buvo vykdomas nuo 2014-03-01 iki 2014-05-16. Anketinė anoniminė apklausa buvo vykdoma 6-iose šei-mos klinikose: Aukštaičių, Centro, J. Pauliuko, Kniaudiš-kių, Pilėnų ir Tulpių; ir 2-iose poliklinikose: Konsultacijų ir Miesto. Apklauskos anketa sudaryta iš 18 klausimų. Anketos klausimai buvo suskirstyti į tris blokus: gydytojų požiūris į tarpprofesinį bendradarbiavimą, gydytojų bendradarbia-vimo patirtis, gydytojų požiūris į farmacinės rūpybos įtaką tarpprofesiniam bendradarbiavimui. Tyrimo metu apklausti įvairių specializacijų gydytojai, tyrimo periodu dirbę tiri-amosiose sveikatos priežiūros įstaigose. Išdalinta 182 an-ketos, iš kurių tyrėjams buvo grąžinta 123 (grįžtamumas sudarė 68 proc.). 1 lentelėje pateikiami išsamūs respon-dentų duomenys. Statistinė duomenų analizė atlikta nau-dojant Microsoft Office Excel 2007 programas. Duomenys apdoroti taikant procentinių dažnių ir vidurkių metodus.

Rezultatai ir jų aptarimas

Dauguma respondentų (77 proc.) teigė, kad gydytojų ir farmacijos specialistų bendradarbiavimas būtų naudingas ir sudarytų geresnes galimybes užtikrinti saugų vaistų varto-jimą. Dalis respondentų (64 proc.) teigė jog tai galėtų būti netgi pagrindinis veiksnys, turintis įtakos saugiai farmako-terapijai. Tačiau tik 60 proc. respondentų teigė jau bendra-darbiavę su farmacijos specialistais su paciento sveikata susijusiais reikalais, o nemaža dalis 37% gydytojų niekada nebendradarbiavo su farmacijos specialistu. (3% susilaikė nuo atsakymo į šį klausimą pateikimo).

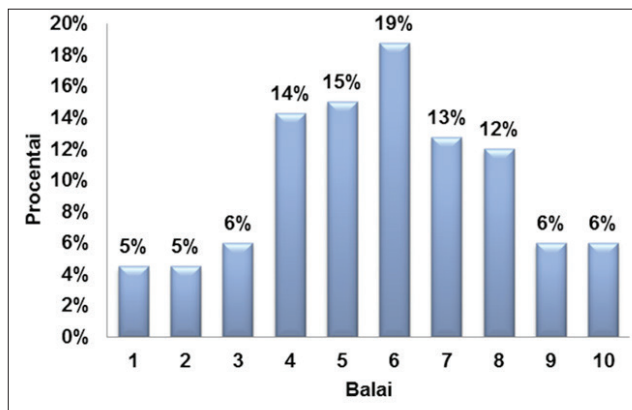
Todėl įverčių skalė apie bendradarbiavimo su farmaci-jos specialistais poreikio kasdieniniame darbe buvo plati: 2 pav. pateiktas visų įverčių spektras, kur 1- poreikio visiškai nėra, 10 – labai stiprus poreikis. Dažniausiai žymėtas balas buvo 6 iš 10 (silpnas). Tik 12 proc. visų respondentų žymė-jo, kad bendradarbiavimo su farmacijos specialistais porei-kis kasdieninėje profesinėje praktikoje yra stiprus (9 arba 10 balų). Pažymėtina, kad bendrosios praktikos gydytojai labiau ($p < 0.05$) vertino bendradarbiavimo su farmacijos specialistais poreikį.

1 lentelė. Tyrimo respondentų sociodemografinės savybės

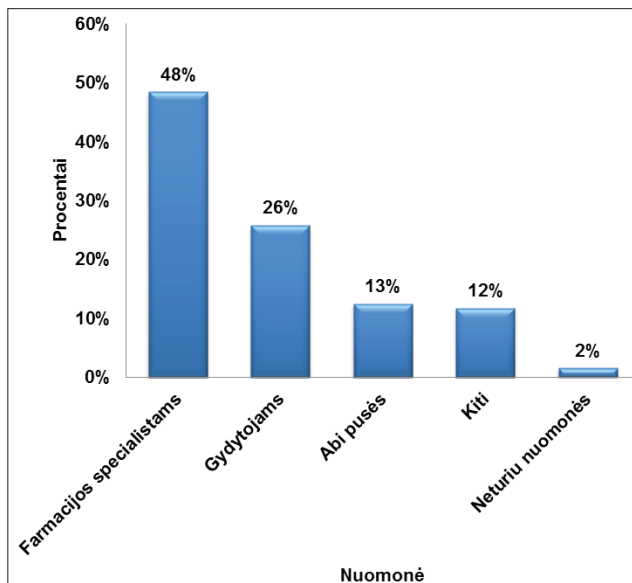
Analizuojami požymiai		N	%
Lytis	Vyras	20	16
	Moteris	103	84
Amžius	25-35 metai	10	8
	36-45 metai	19	15
	46-55 metai	40	33
	56-65 metai	48	39
	66-80 metų	6	5
Darbo stažas	1-15 metai	27	22
	16-30 metų	51	41
	31-45 metai	45	37
Specializacija	Bendrosios praktikos gydytojai	69	56
	Chirurgai	4	3
	Endokrinologai	4	3
	Ginekologai	4	3
	Kardiologai	6	5
	Otorinolaringologai	2	2
	Nefrologai	2	2
	Neurologai	6	5
	Oftalmologai	5	4
	Onkologai	3	2
	Ortopedai	3	2
	Pediatrai	6	5
	Pulmonologai	2	2
	Reumatologai	3	2
	Traumatologai	2	2
	Urologai	1	1
Vidaus ligų gydytojai	4	3	
IŠ VISO:		123	100

2013 Kanadoje atlikto tyrimo metu paaiškėjo, kad dauguma apklaustųjų farmacijos specialistų ir gydytojų sutinka, jog bendradarbiavimo praktika gali teigiamai paveikti pacientų gydymo rezultatus, tačiau turėtų būti patobulinta tarp profesinio bendradarbiavimo infrastruktūra, kad būtų palengvintos bendradarbiavimo galimybės tarp farmacijos specialistų ir gydytojų [8].

Mokslinės literatūros apžvalga [6,7] liudija, kad tarp profesinis bendradarbiavimas tarp farmacijos specialistų ir gydytojų labiau tenkintų pacientų lūkesčius, todėl mūsų tyrimo gauti rezultatai verčia susimąstyti ir tęsti tolimesnius tyrimus. Šiame tyrime dažniausiai (25 proc.) gydytojų minimas bendradarbiavimo trukdys yra abejonės dėl

1 pav. Bendradarbiavimo su farmacijos specialistais poreikio kasdienėje gydytojo praktikoje vertinimas

2 pav. Gydytojų požiūris, kas turėtų inicijuoti tarp profesinį gydytojų ir farmacijos specialistų bendradarbiavimą

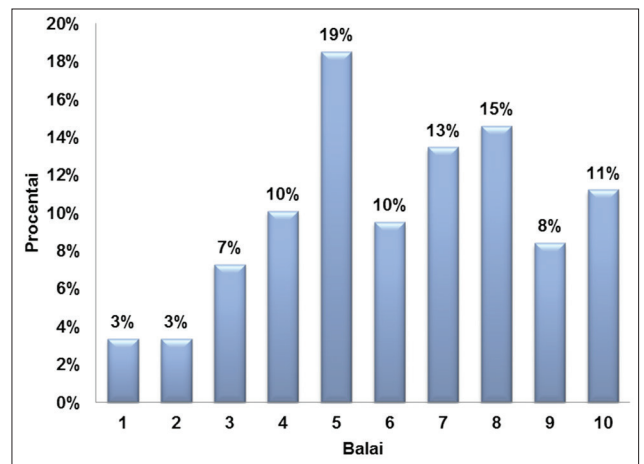
farmacijos specialistų profesinės kompetencijos, arba laiko ir galimybių trūkumas (atitinkamai 17 ir 13 proc.)

Šiandienos profesinėje praktikoje dažniausias bendravimas su farmacijos specialistais apsiriboja farmacijos specialisto skambučiu dėl klaidingai išrašyto recepto - 74 proc. visų atvejų. Kas trečias respondentas minėjo kitus daugiau nei vieną kartą jų praktikoje pasitaikiusius atvejus, susijusius su vaistų nesuderinamumu, diagnozės tikslinimo ar rūpesčio dėl tinkamai vartojamų vaistų, diagnozių ir pan. 24 proc. pripažino niekuomet ne tik nebendradarbiavę, bet netgi nebendravę su farmacijos specialistais pacientus ar jiems paskirtus vaistus liečiančiais klausimais.

Dauguma respondentų mano, kad imtis iniciatyvos turėtų farmacijos specialistai (2 pav.), kas ketvirtas teigė, kad tai galėtų/ turėtų daryti gydytojai. Dešimtadalis respondentų minėjo ir kitus variantus (vaistų gamintojų atstovus ar vaistinių/ sveikatos priežiūros įstaigų administraciją)

2014 m. R. Mačernytės atlikta Kauno m. farmacijos specialistų, dirbančių netoli gydymo įstaigų, apklausa parodė, kad farmacijos specialistai taip pat dažniau linkę imtis bendradarbiavimo su gydytojais iniciatyvos, nors nemaža dalis farmacijos specialistų teigia, jog norėtų, kad iniciatyva būtų abipusė, taip pat pasigenda vaistinės ar sveikatos priežiūros įstaigų administracijos paramos [9].

Moksliniai tyrinėjimai rodo, kad gydytojų ir farmacijos specialistų bendradarbiavimas siekiant užtikrinti farmakoterapijos naudą – padeda pasiekti geresnę pacientų gyvenimo kokybę. Farmacinės rūpybos profesinio elgesio standartai nurodo, jog farmacijos specialistas, atlikdamas farmacinę rūpybą, privalo bendradarbiauti su pacientu, jo šeima/globėjais ir kitais sveikatos priežiūros specialistais [10]. Atsižvelgiant, jog naujai ruošiami teisės aktai įteisina

3 pav. Gydytojų požiūris į farmacinės rūpybos plėtojimo naudą farmacijos specialistų ir gydytojų bendradarbiavimo atžvilgiu (vertinant dešimtbalėje sistemoje)

Farmacinės rūpybos paslaugų teikimą Lietuvoje, tikėtina, kad gydytojų ir farmacijos specialistų bendradarbiavimas turėtų didėti. Apklausti gydytojai tvirtino, kad tikisi spartesnės farmacinės rūpybos paslaugų plėtros, taip pat ir didesnio šių specialistų bendradarbiavimo ateityje. Daugiau nei 70 proc. visų apklaustų specialistų teigiamai vertino farmacinės rūpybos plėtros įtaką farmacijos specialistų ir gydytojo bendradarbiavimo atžvilgiu. Visi įverčiai pavaizduoti 3 pav.

Išvados

Daugumos apklaustųjų gydytojų požiūriu bendradarbiavimas tarp gydytojų ir farmacijos specialistų yra pagrindinis veiksnys, užtikrinantis saugesnį pacientų gydymą vaistais. Dauguma Panevėžio miesto gydytojų bendradarbiavimo su farmacijos specialistais patirtį įvertino kaip labai siaurą, apsiribojančią tik bendro pobūdžio klausimais dėl netinkamai išrašytų receptų. Gydytojų požiūriu glaudesnis bendradarbiavimas būtų tikslingas, siekiant užtikrinti saugesnį pacientų gydymą vaistais, tačiau iniciatyvos čia turėtų imtis farmacijos specialistai.

Literatūra

1. Framework for Action on Interprofessional Education & Collaborative Practice. 1st ed. Geneva: Health Professions Network Nursing and Midwifery Office within the Department of Human Resources for Health, 2015.
2. Tannenbaum D, Konkin J, Parsons E, Saucier D, Shaw L, Walsh A. et al. Working Group on Curriculum Review. 1st ed. Canada: The College of family physicians of Canada; 2009.
3. LR SAM. Geros vaistinių praktikos nuostatai [Interaktyvus]. 2007 [žiūrėta 2014-04-12]. Prieiga internete: <https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=TAR.C087B5554641>
4. Reeves S, Perrier L, Goldman J, Freeth D, Zwarenstein M. Interprofessional education: effects on professional practice and healthcare outcomes (update). *Cochrane Database of Systematic Reviews* 2013. <http://dx.doi.org/10.1002/14651858.CD002213.pub3>
5. FIP. Joint FIP/WHO guidelines on good Pharmacy Practice: standards For quality of Pharmacy services [Interaktyvus]. 2012 [žiūrėta 2014-04-13]. Prieiga internete: http://www.fip.org/www/uploads/database_file.php?id=331&table_id=
6. Grincevičienė V., Radžiūnas R., Grincevičienė Š., Grincevičius J. Profesinės sąveikos vaistininkas–gydytojas ypatumai: situacijos analizė ir pacientų lūkesčiai [Interaktyvus]. 2011 [žiūrėta 2014-04-14]. Prieiga internetu: <http://www.lmaleidykla.lt/publ/0235-7186/2011/2/207-213.pdf>
7. Peičius E., Grincevičienė V. Vaistininko ir gydytojo profesinių vaidmenų pokyčiai ir jų bendradarbiavimo galimybės. *Lietuvos bendrosios praktikos gydytojas*, 2015; 13(11):663-667.
8. Babonienė E., Jonaitienė L., Mickienė Ž., Ragažinskienė O. Sveikatos priežiūros specialistų bendradarbiavimas, teikiant farmacinės rūpybos paslaugą. *Biomedicinos ir socialinių mokslų aktualijos mokslinių taikomųjų tyrimų kontekste: respublikinė mokslinė praktinė konferencija: 2008 birželio 10 d. Kauno kolegija. Sveikatos priežiūra*, 2008;16-21.
9. Kelly D, Bishop L, Young S, Hawboldt J, Phillips L, Keough T. Pharmacist and physician views on collaborative practice: Findings from the community pharmaceutical care project. *Canadian Pharmacists Journal / Revue des Pharmaciens du Canada* 2013;146(4):218-226. <http://dx.doi.org/10.1177/1715163513492642>
10. Mačernytė R. Kauno miesto visuomenės vaistinėse, esančiose netoli gydymo įstaigų, dirbančių farmacijos specialistų požiūrio į gydytojo ir vaistininko bendradarbiavimą tyrimas [Magistras]. Lietuvos sveikatos mokslų universitetas, 2014.
11. Cipolle R, Strand L, Morley P. *Pharmaceutical care practice*. New York: McGraw-Hill, Medical Pub. Division 2004.

PANEVEZYS CITY PHYSICIANS' ATTITUDE ON PHARMACISTS AND PHYSICIANS COLLABORATION

G. Palšauskas, J. Daukšienė, E. Babonienė, R. Gaurylėnė

Key words: pharmacy professionals, pharmacist, physicians, collaboration, pharmaceutical care.

Background: Collaborative working relationships (CWR) between community pharmacists and physicians may help for the provision of better services for the patients, to detect medication therapy mistakes and to make better choices for the patients benefit. The aim of this study is to understand the opinion of physician on the possibilities of better CWR among pharmacist and general practitioners

Methods: Surveys is selected in structured quantitative survey method. A questionnaire survey conducted by the 15 closed and 3 open questions. The empirical study was conducted in Panevezys from 2014-03-01 to 2014-05-16. Given the sample selection criteria, questionnaires entered into a 8 Panevezys City clinics. Questionnaires were given to 182 general practitioners. The Return rate of questionnaires 68%. The statistical analysis was performed using MS Excel statistical package.

Results: 77 % of respondents believe that the cooperation between the doctor and pharmacy specialist is required in today's health care. 56 % of respondents considered that the Therapeutic drug monitoring should be performed by a physician. 79 of 123 respondents believe that interprofessional collaboration between a pharmacy specialist and the doctor is a key factor for a safer medication. 60 % of physicians (74 respondents) are cooperating with the pharmacy specialist for the patient's health related issues. 74 % of respondents have received a phone call from a pharmacy technician for false prescription, incompatibilities, diagnoses, and so on. Most of the physicians the need of collaboration with pharmacy professionals in their daily professional practice rated with 6 points out of 10. 40 % of the respondents believe that the pharmaceutical care services and future patient's medical records could influence pharmacy specialist's and physician's collaboration.

Conclusions: Poor interprofessional collaboration (IPC) can negatively affect the delivery of health services and patient care. Interventions that address IPC problems have the potential to improve professional practice and healthcare outcomes.

Correspondence to: jurgita.dauksiene@gmail.com

Gauta 2015-09-21